

DEQÊ DADGEHÎKIRINA *PÊŞEWA*

QAZÎ MIHEMED

**Û SEDIR
Û SEYFÎ QAZÎ**

Derbarê dadgehîkirina pêşewa *Qazî Mihemed û Sedir û Seyfî Qazî* gelek hatîye gotin û nivîsîn, xuyaye ev nivîsînan dû beş in:

Beşê yekê: Ew nivîsînên ku xwestine wê dîrokê aloz û mijdar bikin; li pey berjewendîya dijminên Kurdan gotin û tiştên dûrê ji rastîyê nivîsîne û hewil dane wê dîrokê aloz û mijdar bikin. Her çend xuyaye «*berê Rojê bi bêjîngê nahê girtin*» û girov (belge) jibo vê çendê dilsozî û viyana gelê Kurd jibo Qazîyan û rêbaza wan a pîroz dîyar dike.

Beşê duwê: Ew nivîsarên berêz in, ên ji dilsozîya xwe gelek xwe kerr (bêdeng) kirî heya ku hemû alîyên winda û veşartî yên wê karesatê anku ji nêvçûna Komara Kurdistanê û sêdaredana pêşewayê wê eşkere bikin. Lê ya niha li ber destê me, deqê wê nivîsînê ye, ya bi qelesa *Serwan* (yuzbaşî-War) *Kiyomers Salih* nûçegihanê kovara *Arteşî Şahin Şahê Îran* hatî nivîsîn, ku xuyaye ew bi xwe di dadgehîkirinê de amade bû, deqê vê dadgehîkirinê wek namilkeka (broşûreka-War) taybet çap kir û pirr bi nihênî bi ser efserên (zabîtên) mezin û yên ciyê bawerîya *Şahî* û payebilindên hukmetê de hate parvekirin.

Her ev jimara taybet a bi navê *Tackiyanî* hatî nivîsîn, li bîngê (stad) navînê fermandarîya leşkerî hatîye erşîfkirin, me jî wergirtîye û wergêraye ser zimanê Kurdî.

Girîngîya vê belgenamê di wê çendê da ye ku *Serwan Kiyomers Salih* bi xwe mîna peyamnêrek (nûçegihanek) çeleng û zîrek di dadgehîkirina pêşewa *Qazî û Sedir û Seyfî* de amade bûye, ji berku xwarzayê serleşker *Fireydu Cem* bû, ku ew jî mêrê xûşka (*Şemsa*) *Şahê Îranê* bû, lewra ciyê bawerîya derbarî *Şah'ê Îranê* bû, hemû belgenamê û namên nihênî yên *Şahê Îranê* li jêr destê *Serwan Kiyomers Salih* bûn, heya ku carna hinek ji wan di namilkên taybetî de bo berpirsên leşkerî bêne çapkirin yan paş rêxistina wan bo namexana nihênî ya leşkerê *Îranê* bêne şandin.

Xuyaye ev çapkirin jî jibo bilindkirina wêre (cesaret-War) yên efserên leşkerê *Îranê* bûye, niha jî li dawîya salê ew name têne komkirin û ji alîyê erşîfxana serkirdatîya leşkerî ve têne çapkirin û parastin.

Ya li ber destê we, wek li serî amaje pê hatî belîkirin, deqê wê nivîsînê ye. Ya ji deqê dadgehîkirina *Qazîyan* hatî wergirtin û di namilkekê de hatî çapkirin.

Serwan Kiyomers Salih dinivîse : Paş bi dawî hatina dadgehîkirina *Qazîyan* û sêdaredana wan, min ew rûdan (bûyer-War) hemû bê kêma û zêde di *Mahname* de çapkir û nûçeyên girîng jî di namilka *Tackiyanî* de çapkirin, lê berîya ku bikeve ber dest û belav bibe, ez bo dadgeha leşkerî hatim bangkirin, li wir ji min re gotin, tu bi tawana aşkerekirina nihênîyên dadgehîkirina *Qazîyan* tawanbarî, paye (rûtbe-War) ya serwanî ji min stand û bo demê salekê jî ez hatim zîndan kirin. Ji ber vê yekê ji alîyekî ve çapkirina *Mahname* hate ragirtin û ji alîyek din ve ew nûçe jî nehatin belavkirin.

Kiyomers ev pêzanînê paş azadbûna xwe ya ji zîndanê -di jimare 75a *Mahname* ya sala 1326 (1947)an de belav kirîne. Herweha di jimara 66 a sala

1946an ya *Mahname* de nivîsîye; paş bidawî hatina Şerrê Cîhanî yê Yekem û vegeryana leşkerên Rosî û Îngilîzî bo welatên xwe, leşkerê Îranê dest bi livînan kir. Herweha Kiyomers di jimarên 44 heya 46ên *Mahname* de rûdanên salên 1943 heya 1946an ên Kurdistanê û Azerbaycanê vedigêre û paş hingê jî bi dûr û dirêjî dengûbas û tiştên hûr û girîng li ser Kurdistanê û Azerbaycanê belav kirîne ku hinek ji wan hatîne erşîfkirin û hinekên din jî hatîne çapkirin.

Di pirranîya jimarên *Mahname* de nameyên wefadarî û dilsozîyê (serok hoza Dîbokrî Elî Yar Es'ed û serokê eşîreta Mameş Qerenî Axayê Eşayer û Reşîd Begê Herkî û Hesên Têlo û Quqyas Mamedî û Norî Begê Begzade û Mihemed Emîn Çepê Herkî û Hemzeyê Qadirî Mameş û yên din) yên ku bo Şahê Îranê şandî, yan belav kirîne yan jî di namexana leşkerî de hatîne erşîfkirin. Ya ji hemûyan seyrtir peywendîya *Umer Xanê Şikakî* bi Derbarî (Saray-War) re ku hingê Umer Xan amirhêzê leşkerê Komara Kurdistanê bû. Li Seqiz û dewr û berên wê, nizîkî 17 name jibo peydakirina bawerîyê ji Saraya Şah re şandîne û têde dilsozîya xwe bo Şahê Îranê xuya dike û xwe bi serbazê Derbarî Şahê Îranê dide naskirin û weha nîşan dide ku ê berheve (amadeye- War) hemû erk û fermanên Derbarî Şah bicî bîne, niha ew name di namexana leşkerê Îranî de hatîne parastin.

Divê bête nîşan pêkirinê ku serokê hoza Dîbokr Elî yar di yek ji wan naman de çewanîya çûna xwe di gel pêşewa Qazî Mihemed bo Bako û Azerbaycana Rosî û encamên kombûnên wan bê kêmasî û bi dûr û dirêjî bo Derbarî Şahê Îranê nivîsîye û pê agehdar kirye.

Ne mumkun e di vê gotara kurt de bahsê naveroka wan hemû naman bikim, lê ji alîyê tesîra naveroka naman ve, ev mana Elî Yar'î mezintirîn gurz (*darbe-War*) bûye li Komarê hatî dan û ji alîyê pirranîya naman ve Umer Xanê Şikak pêtirîn jimara naman bo Derbarî nivîsîne. Paş derketina leşkerê Rosî ji Kurdistanê, Umer Xanî bi lez ji Şah re nivîsîye û têde daxwazê ji Şah dike, hindî zûtir leşkerê Îranê bigehe Kurdistanê û nivîsîye: va ez bi xwe û hemû eşîreta Şikak ve wek serbazekê Şahê Îranê berhev in (amade ne) ku fermanên we bicî bînin. Her jibo hindê, da ku Şah ji dilsozîya xwe bide bawerkirin, herdû kurrên xwe Qadir û Lezgîn şandîne Tehranê li cem Şahî, heya ku dema leşkerê Îranê ber bi Kurdistanê, nemaze Mahabadê ve têt, jibo wan bibin rênîşander û çavsax.

Ji bil Umer Xanî, pirranîya serok hoz û eşîretên Kurdan jibo piştrastîya Şahê Îranê û rênîşandana leşkerê Îranê kurr û bira û kes û karên xwe yên dilsoz şandîne Tehranê.

Kiyomers Salih dinivîse: Li roja 17 yê meha Sermawez çend yekeyekên leşkerê Îranê ku ji topxane û tîrbar û çend tankekan (kevnetankên ji kar ketî) pêk hatibûn. Ji Tehranê ber bi Tewrêzê birê ketin û paş sê rojan anku li 20ê mehê gihîjan dewr û berên bajarê Tewrêzê. Her bi bihîstina vî nûçeyê hemû serkirdên hukmeta Azerbaycanê welat bicî hişt û ber bi Rosya revîyan, lê leşkerê Îranê jî bo piştrastbûnê ji gelek tiştan heya roja paştir anku 21ê mehê xwe ji çûna nêv bajarê Tewrêzê parast.

Kiyomers Salih dinivîse: Dema dest bi ser bajarê Tewrêzê de hatî girtin ez jibo amadekirina jimareka nû ya kovarê vegeryam Tehranê.

Di rojên paş de biryara çûna ber bi Kurdistanê bo leşkerê Îranê derket, her jibo vê meramê ew çend yekên leşkerî yên li ser dema komara Kurdistanê li Sinê û kamyaran û dîwander heya nizîkî Seqiz hatibûn danîn - û carna şerr digel leşkerê Komara Kurdistanê dikir - biryara çûna ber bi Mahabadê jêre derketibû.

Leşkerê Tehranê bi hinek yekên leşkerê Îranê re ji Tewrêzê bi merema gehiştinê bi hêzên navbirî di rêya Qezwîn re ber bi Kurdistanê şandin. Ev hêz roja 20ê Sermawez gehiştê Seqiz û li wir bi rênîşandana serok eşîretên Kurdan di rêya Bokan de ber bi navenda komara Mahabad birê ketin.

Ev hêz roja 29ê Sermawiz gehiştê Mahabad û zabît zor bi lez li dûv Qazî Mihemed û Seyfî û Sedir geryan, leşkerê Îranê baregayê (qerargah-War) xwe dana Mahabadê, her wê şevê bi rêya bêtêlê peywendî bi Tehranê re pêkanîn û daxwaza çewanîya yeqlakirina çarenivîsa Qazîyan kir, Qazî jî di serbazxanê de hatibûn bendkirin.

Pirr zû ferman ji Tehranê gehişt ku lijna (komîta) dadgeha meydanî hatîye pêkanîn û jibo dadgehîkirina wan ber bi Mahabadê bi rê ketîye. Li roja 6ê Rêbendan lijna dadgehê bi serokatîya *Xulam Husên Ezîmî* û dadistan *Serheng Hesên Kufanyan* û dadyarê *Sergurd Ce'fer Sani'* î û li jêr çavdêrîya *Serheng Emîr Hoşeng Xilîteberî* gehiştê Mahabad û dest bi kombûna dadgehî kirina Qazîyan kir.

Kiyomers dibêje: Ez li hemû rûniştinên kombûnên dadgehîkirina Qazîyan amade bûm. Rûniştinên dadgehîkirinê çend se'etan dirêj dibûn, pirsyar û tawan ji alîyê dadistan *Hesên Kufanyan* ve dihatin berçav xistin. Dikarim bêjim pirsyar hinde rohinî nebûn û pirranîya tawanan ji alîyê tawanbaran (Qazîyan) ve dihatin retkirin û Qazîyan pirr wêrekane (bi cesaret) daxwaza anîna girovan (belgeyan) dikir. Lê ji ber ku pêşwext her li Tehranê tawan hatibûn destnîşankirin û her li wir biryara dawîyê hatibû wergirtin. Birryar ew nebû ku tu belgeyek bo wan tawanan bête pêşkêşkirin. Lewra rûniştinên dadgehîkirinê paş çend se'etan bi dawî hatin û paş nîv se'etê biryara sêdaredana Qazîyan hat teqdîrkirin. Bi rastî ew birryar li Tehranê hatibû dan û her wê şevê Qazî bi wê birryarê hatin agadarkirin.

Qazî Mihemed digel hin endamên parlamane û rêveberan

Qazî Mihemed Bi Van Tawanên Xwarê Hat Tawanbarkirin û Biryara li Sêdaredana Wî Derket:

- Bazirganî kirin bi pitrolê digel dewleta Rosî bi rêya 51 % bo dewleta Rosî û 49% bi Komara Kurdistanê, bê agehdarî û razîbûna dewleta navîn.
- Guherîn û destkarîkirina nexşeyê welatê Îranê û cudakirina 5 parêzgehan Ormîye, Kirmanşa, Sinê, Tewrêz û Îlam.
- Danîn û dirustkirina Ala bo Komara Kurdistanê, bi armê çekoç û dasê, mîna Alayê Rosî ye.
- Lêdana sikkeyê pere bo hukmeta Kurdistanê bi navê Kurdistan, mîna Rupiyê Rosî û wêneyê Qazî Mihemed li ser heye.
- Çêkirina nexşeyê Kurdistana Mezin a her çar parçeyên Kurdistanê (Îran, Îraq, Turkiye, Sûrîye).
- Anîna biyanîyan bo Îranê û beşek ji xaka Îranê xistîye jêr destê wan, Mîna Mela Mistefa Barzanî.
- Gef û êrîşkirin li Şahin Şahê Îranê û dewleta Îranê û ragehandina (îlankirina) şerrî û handana (halandana-War) xelkê Kurdistanê dijî Şahinşah (Arya Mêhir).
- Soz û peymanên bi hukmeta Rosya re dijî hukmeta Îranê û alîkarîya bi hêzên dagîrkerê Rosya re kirî di tevaya xaka Îranê de.
- Ragehandin (îlankirin)a serxwebûna hukmeta Kurdistanê û dagîrkirina beşekê mezin ji xaka Îranê bi navê xaka Kurdistan.
- Şandin û hatin û çûn bo derveyê welatî û seredana Rosya û rûniştin û kombûn digel Baqirofê serokê Komara Azerbaycana Rosya.
- Girêdana peymannaman û girêbendên bazirganî. Bê pirspekirin yan wergirtina raya Tehran digel biyanîyan û dujminên Îranê.
- Girtin û kuştina karmendên mîrî û ruxandina xaniyên wan û şewitandina malên wan, nemaze karmendên ne Kurd.

Qazî Mihemedî pirr bi tundî ev hemû tawanan redkirin, ji xeynê sê bendan, ku ew jî evin:

- Çûna wî ber bi Bako ya Azerbaycanê û çavpêketina Cafer Baqirof.
- Hebûna Alayê lê ne wekî ku ew dibêjin çekoç û das li ser hene, mîna yê Rosya.
- Hatina Mela Mistefayê Barzanî bo Mahabadê, ew jî ne kesekî anîye, ew bi xwe hatîye, ji ber ku ew Kurd e û Kurdistan mala hemû Kurdekî ye û her Kurdekê hez bike di her bihusteka xakê xwe de bijî mafê wî heye, jiber ku mafê xwedîyê malê ye.

Tawanên Seyfî Qazî (yan Mihemed Husên Xanî Qazî)

Wezîrê Şerr û Cîgirê Serokkomar Qazî Mihemed

- Çûna wî ya derveyê welat bo Bako, paytextê Azerbaycana Rosî.
- Peywendî pêkanîn bi serokkomarê (Pîşwerî) Azerbaycana Îranê ku li Tewrêzê kombûye û bestina peymanekê digel herdu serokkomarên Azerbaycana Rosî û Azerbaycana Îranê anku Pîşwerî û Baqirof.
- Dijî hukmeta Îranê wergirtina *Wezaretê Şer* li Komara Kurdistan.

Tawanên Sedrî Qazî (yan Ebû El Qasim Sedrî Qazî)

Bo Nûnerê Xula l4ê ya (Meclisa Şorata Millî ya Îranê) ji Alîyê Kurdên Mahabadê û Dewr û Berên Wê ve Hatî Helbijardin

- Nivîsîna helbesteka pirr coş û gerim bo Mela Mistefa Barzanî ku bi vê helbestê bixêrhatina wî dike û wek remzekê (sêmbol-*War*) pîroz ê gelê Kurd dide naskirin.
- Alîkarîkirina Qazî Mihemed û wezîrên komara Kurdistanê û hukmeta wan û danana awayê hukumdarîyê û kar û barên hukmetê li Mahabadê.
- Nivîsîna namekê bo Qazî Mihemed ku têde nivîsandîye xwe ragirin heya ji Handeran alîkarîyên leşkerî digihîjin we.
- Handana (halandana-*War*) xelkî dijî hukmeta Îranê û piştrastkirina berpîrsên Komara Kurdistan li Mahabadê, ku êdî dewleta Îranê nikare şerrî digel Komara Kurdistanê bike.

Li ser tiştên hûr ên birêveçûna dadgehîkirinê, *Kiyomers Salih dinivîse*:

Rûniştina dadgehîkirinê nizîkî 4 seetan vekêşa û desteka dadgehîkirinê paş nîv seetê birryara sêdaredana wan da û bi rêya bêtêlê peywendî bi Stada Leşkerî re pêkanî ku hingê, *Sipehbed Erşedî Humayunî* serokê stadê bû û li wir biryara vegerandina tawanbaran wergirt û her wê şevê vegeryane Tehranê.

Ew helbesta ku Sedrî Qazî bi wê hatî tawanbarkirin, hemu bi Kurdî di jimara 66a *Mahnamê* de hat belavkirin, her çende hinek şaşîyên çapê jî têde hebûn. Çünke Kiyomers Salihî bi xwe Kurdî nezanîye û ew kesê helbest taypkirî dîsan Kurdî nezanbûye, lewra nikarîne helbestê bi ciwanî çap bikin, ev deqê wê helbestê ye, ku bûye bendê yekê yê tawanbarkirin û sêdaredana *Sedrî Qazî*:

Ya xwa bixêr bê Heloy berze firî Barzanê min
Remzê pîrozê gel û niştîmanê min
Barzanî dujmin şikênî, şêrî jiyana min
Pê yê te li ser çav û qezat, li mal û giyanê min
Bê te gel û niştîmê min bê xêw û dîl e
Jêr çepokî dujmin zerd û mat û zelîl e
Dilê dujmin li tirsî heybeta te dête lerze
Jiber çi dujmin dijberê li vî kûrey erd e
Bi te hate naskirin gel û niştîmanî Kurdewarî
Tu yî berz û bariz, le her layê dîyarî
Bê te ku dujmin bi ser niştîman da zal e (serkeftî ye-War)
Bê te gel wek teyrê nxweş û bêperr û bal e
Tu merdî meydan û şerr û roley
Warîsê pîrozê Îrsî Barzan û toley
Bi mêjû xawên niştîman û gel û xêw î
Bi berzî Baz î Barzan û lutkeyê ko yî
Lay dujmin barîz û bi navbangî bi navan
Bibîstin dujmin çirkemîze digrê li tawan
Bi Barzan im dinazim, mûqedesê rûyê zemîn e
Bêşiga şêr û awa wê maye yê jîn e
Li te fêrbûn bi derdê bêbeşan aşnayî
Bi te bû şewê bextreşan roşenayî
Bê teye em niştîman dekin beş beş û dabeş
Bi vê beş û pirş û perêşanî bû bêbeş
Her tu bo niştîman xemxwar û pîrr mişûr î
Dirêxî (Texsîr-War) nekird li katî xurbet û dûrî
Tu bo gel û niştîman mujde û hem firîştey
Te mizgînî anî em herdû şar û deştey
Gelê min bê te sêvî û perîşan û werrez bû
Melî (teyrê) bê perr û bal û giriftarî qefes bû
Bi te geş dibe ruxsarî pîrr çirç û çirûkim
Bi te rizgar û jiyawe, gelê mehtûk û sûkim
Kurd im û li vê xakê bûme û bi vê avê jiyame
Bo azadî gel û rizgarî niştîmanê me nemame
Min bi rût û qutî û pêxwas û bêkirasî
Li malê xwe me dujmin bi ser barê me denasî
Hatina te ya bixêr lay bird, xemî zorim li ser şan
Bi te sarêj bû, tenê pîrr zarim û halê perîşan
Êşa derdê Kurdan min pîrr jan û li mêj e
Dermanê derdê muzmin dûr û dirêj e
Serwer Mistefa ye bo Mihemed piştevan û bira ye

*Ya reb geş bike ew dû çira ye
 Miwefeq ke Mihemed, hem Mistefa ra bixatirê Qur'an
 Fexrî gel Mistefa û Barzan, maye şanzî
 Gorî te giyan û ser û malê, Sedrî Qazî
 Ew ê Barzan wa nenasê bê hiş û bê ziman e
 Kerr û gêj û wêj û heywan û nezan e
 Ew ê nahezî Barzan e, caş û xofiroş e
 Yanî: Gewadbab e û zolekurd e û daykî zanî.*

(Ev helbest bi xwerû bî Soranî hatiye nivîsîn, ji alîyê me ve hinek hate sivikkirin ji bo Kurmancî- War)

Paş derbazbûna sê mehan bi ser dadgehîkirina Qazîyan de destekek (heyetek-War) din ji Stada Leşkerî ya Îranê hate pêkanîn ji bo dúbare dadgehîkirina Qazîyan, ku ji sê kesan pêk hatibû:

- 1- *Serheng Reza Nîkuzade* (dadistan) .
- 2- *Serheng Receb Eta* (serokê dúbare pêdaçûna dadgehîkirinê).
- 3- *Serwan Nebewî* (mîna Parêzer bo Qazîyan hatibû destnîşankirin).

Kiyomers dinivîse: Her çend tawanbaran (Qazîyan) bi hûrî di rûniştina yekem de bergirî ji xwe kirin û retkirina wan tawanên dayne pal wan, di 114 rûpelan de dabû dadgeha pêdaçûnê û têde daxwaza qebûlkrinê jê kirbû jî, lê daxwaza wan pêşiya sê mehan li dadgeha meydanî ya Stada Leşkerî hatibû danan û tu kesek amade nebû ku tenê veke yan jî bixwîne.

Herweha di dema hatina desteka dadgehîkirinê de ji Tehranê bo Mahabadê, ev daxwaza wan a bergirî ji xwe kirinê digel xwe ne anîbû, heya ku tunebe di dema dúbare dadgehîkirina wan de jê re bêjin ev daxwazên we nahên qebûlkin, lewra wisa xuyaye birryara tawanbarkirina wan her ji Tehranê derketibû.

Kiyomers dinivîse: Desteka pêdaçûn û dadgehîkirina Qazîyan ji alîyê fermandeya leşkerî ve hat destnîşankirin û bi şahê Îranê jî hatin nasandin û Şahin Şahî hindêk şîret lê kirin û ji wan xwest ku berdewamî bi rêya bêtêlê peywendîyê bi fermandeya leşkerî re bikin.

Desteka diyarkirî ya dadgehê û ez Kiyomers, pêre roja 4-1-1946ê ji Tehranê berve Tewrêzê û li wir bo *Miyandiwaw*, Mahabad'ê birê ketin, roja 7-1-1946ê gehiştin ciyê meremê û me şevê li Mahabadê bêhna xwe veda. Spêdê dadgehîkirinê despêkir. Li despêkê Qazî Mihemed anîn û dest bi pirsyar jê kirinê hat kirin, ku tawan ên wî heman 12 tawanên pêşî niha bûn û Qazî Mihemedî jî ji bil sê tawanên din hemû bi tundî ret kirin û qebûlkirina tawanên dadgehê dúbare bû, daxwaza belge û girovan (îspat-qanit) kir, di dema xwandina tawanên û bergirî ji xwe kirinê de Qazî Mihemed, zor li ser xwe bû û pîr bi rêz û hêminî bersiva pirsyaran dida.

Bi egera rijdbûna Qazî Mihemed li ser redkirina Tawanên dadgehê, dadistanî li Qazî kir qêrî û zor bi tundî û hêrsbûn ve digel peyivî. Qazî jî hêrs bû û bi Farisî ji wî re got: “*şima hem xurde dîgran ranişxwar mîkunîd*”, herweha ji wî re got, “*şima eger dîn nedarîd ve xuda ra hem nemî şinasîd ve îman be hesab*”

û kitabê axiret nadarîd la eqel zirreyê ciwanmerd başîd' ev hemû direw û buxtan çire we ji min re dirust kirîne, eger hun rast dibêjin girovekî berçav bikin.

Ji ber ku di nêv farisan de şermizarîyek mezin di van gotinan de heye, lewra bi gotinên Qazî, dadistan pirr turre (hêrs) bû û serê xwe da ber tepikan û ji Qazî re got «**Kurdan seg sîfet! (Kurd di sîfeta seg de ne-War)**». Lê turrebûna dadistanî liser Qazî kar nekir û zor bi hêminî ji dadistanî re got: **Se û bêşeref û bênamûs û bêşerim hûn in, ku tu sînoran bo xwe û bo xelkê û bo yasayê nadanin. Axir bênamûs tu tenê dikarî wê birryara ew bênamûsê pêşî te daye bicî bînî û ji vê pêtir ji dest te nayê. Min ji zû ve ye xwe bo vê çendê amade kirîye ku ez bê tawanîm û di rêya azadîya milletê xwe de tîm kuştin û vê bi rehmeta Xwedayî bo xwe dizanim û şanazîyê bi vê mirina pirr serferazî dikim.** Paşî ku gotina xwe bi dawî anî Qazî Mihemedî, birryar da êdî tu gotinan neke û bersiva tu pirsyarên dadgehê nede. Qazî sûnd xwar bersivê nedit û got, ev neciwanmêr her şaşîyeka dike bila bike. Dadistan jî bi merema wê çendê ku Qazî bête ser xwe, ji birryara xwe peşêman bibe û bersiva pirsyaran bide, birryara bînvedana dadgehîkirinê da. Paş bihênvedanê zor hewilda ku Qazî bersiva pirsyarên dadistan Serheng Nîkuzadî bidit, lê Qazî Mihemedî got: **Niha birryar ew e, ez ê bihêr sêdaredan, ev jî ji bo xatira wan soz û peymanaya ye, yê min ji milletê xwe re dayne, ku digel gelê xwe bijîm û bo wan bimirim, niha ez wê çewa amade bim soza xwe û ew sûnda min xwarî bişkênim, ji ber wê hemû bênamûsî ya Serhengî yê xwe kirîye Dadistan. Ez ê amade nînim bersiva wî kesî bidim, eger kesekê din hebe pirsyarê ji min bikit.**

Dema rohinî bû (dîyar bû-War) Qazî Mihemed yê amade nîne bipeyvît, desteka dadgehê neçar bû û biryar da ku li şûna Serheng Nîkuzad, Serheng Receb Eta ku serokê dadgehê bû, bibe dadistanê dadgehê.

Hemû pirsyar hatin dûbarekirin û ji pirsyara yekê hat destpêkirin. Qazî Mihemed ên berîya wî retkirin hemû retkirin, di bersiva pirsyara «çira bê wergirtina raya hûkumeta navendî (merkezî) we girêbendeka bazirganîya petrolê bi Rosya ra bestîye?».

Qazî Mihemed pê kenî û got: Kîjan petrol, kîjan bîr û kompanîyên petrolê li ber dest me hebûne, heya bazirganîyê pê bikin, seyre eger we bivê bi fêlbazî (zixelî) tawanan bidin pal me, tawan û buxtanên weha dirust bikin ku hinek rastî têde hebe, renga (dîyare-War) hûn ava wî rûbarî yê di nêv bajarê Mahabadê re derbaz dibe bi petrol dizanin, bi rastî we zor nezanane tawan dane pal me ku tu ji wan binaxe ji bo me nîne.

Herweha di bersiva wê pirsyarê da, ku goye Qazî Mihemedî rê daye yan daxwaz ji biyanî kirîye bihête nêv xaka Îranê, wek Mela Mistefa Barzanî? Qazî Mihemed her wekî sê mehan pêşî niha bersiva vê pirsê da û got: **Mela Mistefa li Kurdistanê biyanî nebûye û nîne, Kurdistan mala her Kurdekî ye, tu kesan ew ne anîye, kawdanan (şertan-War) weha kirîye bête bo beşekê din ji mala xwe anku ji beşekê mala xwe hatîye beşekê din ê mala xwe.**

Serheng (Albay) Eta, yek bi yek pirsyar dûbare kirin û Qazî Mihemed jî wek

ya berîya wî hemû tawanan dûbare retkirine. Li vir Serheng Nîkuzad parçek qumaş ji çanta xwe deranî ku rengê wî sor û sipî û zer bû, çekoç û das li ser hatibûn çêkirin, ji Qazî Mihemed re got: *Erê hemû hûkumet û ala û teşkîlatên te ev nîne?! Serhengî tif kire alay û xiste jêr lingê xwe?! Hemberê vê kiryara Serheng, Qazî Mihemedî got: **Bo cara yekem qet ev alayê Kurdistanê nebûye, ji berku alayê me çekoç û das li ser nîne, duwem, ev helwesta te nîşana kêma aqlî û bêşi'urî ya te ye, pîrr bawer be destê we nagihîje alayê Kurdistanê ku hûn bêrûmet bikin û dê rojek bête li ser vî xaniyê ez têde tême dadgehîkirin, wê bête hilkişandin û bilind kirin.***

Min alayê Kurdistanê daye destê Mela Mistefa Barzanî û li ser milên wî ye, ji vî çiyayî bo yê din û ji vî bajarî bo yê din, ji vî welatî bo yê din dibe, heya rojek wê li ser tevayan çîya û bilindahiyên Kurdistanê bête hildan û biheje, pîrr bawer bin ew roj wê bête. Serhengî daxwaz ji Qazî Mihemed kir her çend ev babet dûre ji kar û barên dadgehê, eger di şîyan de hebe bo wî bahsê hinek sexletên (taybetên) Mela Mistefa'yê Barzanî bike.

Qazî Mihemed got: Ji mela Mistefa'yê Barzanî bigere, te bixwe got, Mela Mistefa kesek biyanî ye û ev dûre ji kar û barên dadgehê.

Lê carek din Serhengî daxwaz jê kir.

Qazî got: *Eger bi temamî basê Mela Mistefa Barzanî ji te re bikim, dûr nîne tu wisa hizir bikî ku layengirî û demagîrîya Kurdane bi min girtîye.*

Serheng Eta bo wî sûnd xwar ku min bawerî bi rastgotina te heye, di vê dadgehê de bo min rohinê bûye ku her tiştekê te gotî û dibêjî, ji kûratîya dilê te derdikeve û bi bawerî ve dibêjî.

Qazî Mihemedî got: *Ez nikarim hemû sexlet û taybetmendiyên Mela Mistefa Barzanî ji we re bas bikim, hûn jî qet nikarin bi temamî Barzanî nas bikin, ji ber ku eger ez bêjim qet hûn pesend nakin ku dujminê xwe bi van hemû kiryar û reftar (helwest-War) û sexletên baş û ciwan nas bikin, ji ber ku di rêza dujminatîya we de ye.*

Dadistanî daxwaz ji wî kir li pey pêzanînên xwe Mela Mistefa bi wan re bide naskirin, ka çi derbarey wî dizane, bêje.

Qazî Mihemed carek din got: *Ne ez û ne kesê din nikare Barzanî wek xwe bi we bide nasîn, ez hez dikim hûn ji vê çendê bigerin.*

Lê dîsan wan daxwaz jê kir basê Barzanî ji bo wan bike.

Qazî got: *Baş e, lê tenê di çend ristekan (hevokan) de dikarim bêjim Mela Mistefa Barzanî, di dîrokê de, ji mêrxasî û merdinî û şeref û mirovayetî û azayetî û nerevîn û keramet û netirsî çiqas kesên mezin hebûne, Mela Mistefa jî yek ji wan e. Çiqas musulmanên sedrê islamê ji baweriyê û rastiyê û pakîyê û dilsozîyê bo xweda û olî û xelkê hejar û belengazên milletî hebûne, ew hemû taybet li cem Barzanî jî hene. Mîna Se' dî dibêje: Hirançe xoban himedarend, ew bi tenha dared. Hûn hez dikin bawer bikin yan bawer nekin û we pê xweş bin yan we pê nexweş bin.*

Hemû ew ên di dadgehê de amade bûne, ji gotinên Qazî Mihemed mendehoş man. Xuya bû ku Qazî Mihemed wan gotinan ji dilê xwe dertêne û bi pîrr

bawerî ve dibêje û çî guman têde nebû, ku ew sexletên dayne pal Mela Mistefa Barzanî ne ji bo xatira Mela Mistefa bûn, ne ji ber heyeta dadgehê bûn.

Eta ji Qazî Mihemed re got: *Çima tu hinde ji Serheng Nîkuzad hêrs bûyî, her çende me bihîstîye di vî welatî de tu kes bi qasî te hêmin û li ser xwe nîne?*

Qazî Mihemedî got: *Ez wî mafî nadim tu kesan ku gelê min bê rûmet bike û niha ji bo xatira wî milletê ez bi sêdaredanê hatîme hukim kirin, ca ji bo xatira çî niha amade bim? bê rûmet kirinê ji her xwarî (nizmayî-daketin-War) û nepeyawekî (nemerdî) qebûl bikim û min tenê bersiva wî daye nek pêtir, ev karê xwedayî ye ku divê xwêrrî û neciwanmêrek bête û bê rûmetîyê bi milletê Kurd bike? Ev ji jêhatin û şarazayî û zanîna we nîne, çima ezê bê hurmetîya we qibûl bikim. Mîna Se'dî dibêje: Hira engis dest ez can bişevîd herançe derdî dil derd bigoyid. Ya min ji xwedayî daxwaz kirî, xwedayî ji min re da, ango, mirin û şehîdbûn ji pêxemet olî û gelê min, hêvîdarim bi rûyek geş ve biçim bo baregayê xwedayê mezin û dilovan.*

Li dawîya wê dadgehîkirinê tawanek din jî xistin stuyê/milê Qazî Mihemed ku helbestek bo komek zabî (subay) û kadirên komarê xwandîye û wan jî bo xwe kirîye dirûşim. Lê di bersivê de Qazî dibêje bo cara yekeme ez vê helbestê dibihîzim.

Serwan Kiyomers Salih dinivîse: Min beşdarî di pirranîya dadgehîkirin yên meydanî û leşkerî de kirîye, lê tu kesên mîna Qazî Mihemedî bi cerg û cesaret û wêrek min nedîtîne. Qet di dema dadgehîkirinê de neditirsa û pirr bi bêtirs dipeyvî û bersiva pirsyaran dida, mîna kesekî yê di cejin û şahîyê de rûniştî bû, ne ku di dadgehê de.

Kiyomers Salih dinivîse: Dema Serheng Nîkuzad bêrûmetî bi Qazî Mihemed û gelê Kurd kirî û Qazî Mihemed pirr bi tundî bersiva wî da. Qazî Mihemed got: *Yên pêşt me, pirr ji me baştir hûn naskirîne. Xweda ji wî helbestvanî razî be yê gotî (.....).* Kiyomers dibêje (helbesteka Farisî ya zor bi raman û berz xwend ku rih û rîşalên Ecem û Şî'a derdixistin), min hez dikir wê helbestê binivîsim û bizanim helbesta kê ye, lê dem dema dadgehê bû û ez nikarîm wê helbesê pê dûbare bikim. Û paş xwandina helbestê Qazî got: *Wusan hûn bi me dane naskirin.*

Dîsan Serheng Eta ji Qazî Mihemed pirrsî: *Piştî ku Mela Mistefa Barzani ji vir çû, çî peywendîyek wî digel te çêbûye? Eger çêbûye di çî roj de û çawa?*

Qazî Mihemedî got: Heya Barzanî gihîjaye dewr û berên Şino û Nexede me peywendî bi hev re hebû, lê paş dûrketî peywendî neman û min tu agehî ji wî nîne .

Dîsan ji wî pirsîn: *Erê dikarî bêjî dema te peywendî digel Mela Mistefa hebû, çî nexşeyek (pîlanek-War) jibo rizgarkirina te li cem Mela Mistefa hebû?*

Qazî Mihemedî di bersivê de got: *Mela Mistefa Barzanî zor hewil da ez pê re biçim, hêşt ez nexistîme zîndanê ji min re got nabe ez dilê xwe bi wê çendê xweşkim ku ez bêtawanim. Mela Mistefa yê Barzanî wêneyê rast û dirustê we Eceman bo min kêşa û ez têgehandim ku hûn çine û kêne.*

Serheng Eta jê pirsî : *Dikarî ji me re xuya bikey ew wêne çî bû û yê çawa*

bû?

Qazî Mihemedî got: *Bi rastî, Barzanî hûn ji her kesek din baştir naskirine! Mela Mistefa ji min re got, “ tu gel û millet wek Eceman nîne, Eceman dema desthelat hebe ji xwe bêrehim û bêwijdan û zalimtir nabîne, dema jêrdest dibe, tu kes nikarin û nizanin mîna wan xwe mezlum bike û hêvîya ji xwedî desthelatê bixwaze. Di dema pirrhêzîya xwe de, çi ji destê wan tê dikin û di dema bê desthelatîyê de, bi her tiştêkê xwe derbaz bike dike. Lewra pêwîste tu bi hêvîya wê çendê nebî ku te tu tawan nekirîne û Ecem wê li te xweş bibin.”*

Dîsan Serheng Eta jê pirsî: *Tu poşman nebûyî ku bi wî re neçûyî?*

Qazî Mihemed got: *Eger xwedayê mezin mirina min a bi vî awayî bi hîlandanê (tunebûnê) danenê, ez poşman nînim. Ji ber ku min soz ji milletê Kurd re dabû, bi wan re bijîm û bi wan re bimirim. Dizanîm eger ez çûbûyam û neketibam destên we, weyê jibo tolhildana ji min, pirr kesan ji xelkê Mahabadê û milletê Kurd bikuştana. Lewra xweşhalim ku, yekem; bê tawan ez wê bihêmin kuştin, a duwem; min soza xwe bicî anî. Hêvîdar im rûgeşê dinyayê û qiyametê bim, li cem Xweda û milletê Kurd jî.*

Pirsyar: *Dema tu hatî zîndankirin, li derûdorên Mahabadê jibo rizgarkirina te, nexşeyek Barzanî hebû ?*

Qazî Mihemed: *Belê, Barzanî xeberek ji min re şand ku di her şevêkê de dikare hejmareka pîrr a pêşmergeyên xwe bişîne û bi çi awayekî be min ji zîndanê rizgar bike. Merema Mela Mistefa ew bû, di zîndanê de nemînim heya neyêmin kuştin.*

Pirsyar: *Çira ew kar nekir?*

Bersiv: *Min bixwe nedixwest.*

Pirsyar: *Çira ? Çira te nedixwest rizgar bibî?*

Bersiv: *Ji ber çend egeran (sedeman).*

Serheng Eta jê pirsî: *Ew eger çi bûn?*

Qazî Mihemed: *A yekem, ji ber wan soz û peymanan bû ên min dane gelê xwe û ya duwem jî, ji bo hindê bûye, bêtir xûn neyê rêtin nemaze ji pêxemet mana min di jiyanê de û ez kovandarê kuştin û kuştaran bûm.*

Serheng Eta: *Bi rastî tu kovanadarê xwe bûyî, yan ê Barzanîyan, yan jî kovandarê serbazên me bûyî?*

Qazî Mihemed: *Na bi xwedê, ne kovandarê xwe bûm û ne kovandarê serbazên we bûm. Lê ez kovandarê Kurdan û xortên Barzanîyan bûm. Eger ew nebûya, min ji xwe ra danî bû û min dizanî her wê bême kuştin û ev hêvîya min e.*

Serheng Eta: *Dikarî ji me re bêjî jibo çi evqas kovandarê Barzanîyan î?*

Qazî Mihemed: *Ji ber ku Mela Mistefa û Barzanî hêvîya paşeroja milletê Kurd in û min jî alayê Kurdistanê daye destên wan, ew dê wê alayê biparêzin û heya roja wî bête, alayê Kurdistanê wê li cem wan be. Ne ku ew e, yê Serheng Nîkuzad tif lê kir û bin pîyên xwe kir. Hêvîya min ji xwedayî ew e, ew ala bi destê pirrhêzê Barzanî li ser vî xanîyê ez tede tême dadgehîkirin û hemû*

cihên bilindên Kurdistanê bilind bibe û biheje.

Serheng Eta: *Pirsa dawîyê; bi rastî, tu bi xwe neçûyî yan Mela Mistefa te bi xwe re nebir û hez nedikir tu bi wî re bî?*

Qazî Mihemed: *Wisa dîyare yên heya niha min gotin, te bawerî pê nîne?*

Serheng Eta: *Ez dîxwazim tu vê rastîyê ji min re bêjî.*

Qazî Mihemed: *Serheng! Hişyar bî, tu jî min bê rûmet neke! Çira tu rastîyê ji min dixwazî? Ev nerastî ye, ne!? Ezê ber bi ku ve herim, ev xaka Kurdistanê ye! Bav û bapîrên min li vir jiyane. Ez jinsexlet nînim heya welat û milletê xwe lîcîh bihêlim û bazdim!*

Serheng Eta ji tirsê wê çendê ku Qazî Mihemed dûbare turre nebe û mîna Nîkuzadî wî jî bê rûmet neke, bi lez daxwaza lêbûrînê kir û sond xwar ku merema wî bêrûmetkirina Qazî nebûye, tenê gotinek weha derketîye. Û bi rastî ji te dixwazim bersiva vê pirsê jî bide; *ku tu ewqas hez li millet û welatê xwe dikî, çira rê didî biyanîyan bêne nav welat û bibin serbazên gelê te ?*

Qazî Mihemed: *Hûn vê peyvê zor dûbare dikin, diyare merema we hêzên Rosî û Îngilîzî ne?*

Serheng Eta: *Na, merema min Mela Mistefayê Barzanî ye.*

Qazî Mihemed (bi pêkenîn ve) got: *Ev demeke min bersiva vê pirsê we daye û dûbarekirin ne pêwîst e, min jî we re got, Mela Mistefa Kurd e û Kurdistan mala hemû Kurdekî ye û Mela Mistefa wek mirovek ji beşekê mala xwe hatîye beşek din, hemû kesekî ew maf heye li her cih û alîyekê mal û milkê xwe rûne û ev mafê wî ye. Û baş bizanin min bi xwe hez nekir biçim, eger ne çendîn tirombêl li ber dest min hebûn û her dem û gaveka min hez kiriba ez dikarîm biçim û ji xaka Îranê derkevim.*

Min pîrr baş encamên karê xwe jî dizanî û min hûn jî pîrr baş nasdikirin. Her wek Barzanî gotî, kes nikare mîna we Eceman di dema şikestin û bê desthelatîyê de hêvîyan bixwaze û mezlumeyetîya xwe nîşan bide, lê di dema desthelatdarîyê de tu kes jî Eceman zalimtir û bêrehimtir û dilreştir û serreqtir nîne.

Bi vî awayî dadgehîkirina Qazî Mihemedî bi dawî hat.

Ji nû dora Mihemed Husên Xanî Seyfî Qazî hat û zor bi heybet û li ser xwe û bi cesaret (wêrekane) hate hundirê dadgehê û her hizir nedikir ku ev dadgeh e .

Serheng Nîkuzad hate ser cihê xwe û li Seyfî Qazî nêrî û dest bi pirsîkirinê kir .

Pirsyar: *Çima tu bûyî wezîrê şer û çira te ev berpirsîyarîyê wergirt û merema te ji vî karî çî bû?*

Seyfî Qazî: *Min bi şanazî ve ew erk wergirt û merema min tenê ew bû xizmeta gelê xwe bikim.*

Pirsyar: *Merema te xizmet bû yan ew bû bi rêya vê berpirsîyarîyê pere û diravî kom bikî û pê bijî?*

Seyfî Qazî (bi pêkenîn ve): *Serheng, eger tu min nas nakî, bizane bo komkirina pere min ew kar nekirîye, belku min 2 mîlyon tîmen bo milletî û Komara Kurdistanê xerc kirîne ku pereyê min bi xwe bûye. Serheng, xuyaye jî*

bil wê çend ku tu min nas nakî, tu, ti tiştêkî ji kar û edalet (dad) û nerîtên dadgehê jî nizanî.

Li vir, jiber ku serheng hêsta ji gotinên Qazî Mihemedî turre bû û dilê wî pirr bû, hest bi şikestinê dikir, dixwest bi behaneyekê xwe ji Seyfî Qazî turre bike. Lê Seyfî Qazî ew agehdar kir û jêre got: *Êdî me dest ji jiyan û malê xwe şuştîye û eger hindî serê derzîyê cesaretê bidî xwe û bê rûmetîyekî bikî, ez mîna Qazî Mihemed nîn im, tenê bi gotin bersiva te bidim,* (destê xwe guvaşt wek mistekê nîşa serhengî da û got): *Bi vê mistê ezê ser û dindanên te bişkênim, axir ji mirinê pêtir ku hêvîya me ye jî ti tiştê din tune ye. Heya niha we milyonek direw û bêbextî û gotinên neşîrîn û tiştên din ên bêraman ji me re dirust kirîne, ji nû ve hun divên şaşî û tiştên ne di rê de pêtir lê bikin. Ew hemû direw û bêbextîyên ku we ji me re dirust kirin, ti binya û binek jê re nîne, lê ez li vir radigehînim ku wan hemû direw û bêbextîyan bi şanazî ve li ser xwe qebûl dikim. Êdî ez amade nînim bersiva tu pirsyarên we bidim.*

Bi vî awayî dadgehîkirina Seyfî Qazî jî bi dawî hat.

Ji nû gerr (dor) gihîja *Ebû El Qasim Sedrî Qazî* û wî anîn dadgehê. Yekem pirsyara ku ji wî hatî kirin ev bû:

Erê merema te ji nivîsîna wê namê çî bû, ya te ji Qazî Mihemed re şandî û tê de daxwaz jê kirî xwe ragirin heya ji Handeran alîkarîyên leşkerî digihîjin we?

Sedrî Qazî got: Tu tiştên weha rûnedane û eger dibêjin rûdane fermo bixine berçav.

Dadistanî got: *Ew çî helbeste ya te jibo Barzanî nivîsî?*

Sedrî Qazî got: Belê ew min nivîsîye, min Barzanî vîyaye û helbest ji wî re nivîsandîye.

Dadistan dûbare pirsî: *Ew alîkarîya te di nama xwe da nîşan pêkirî pêşî nûha jî hebûye yan jî cara yekeme ji alîyê bîyanîyan ve alîkarî ji we re tête şandin?*

Sedrî Qazî got: Ez dibêjim tu tiştên weha rûnedane.

Dadistanî carek din got: *Çima li Tewrêzê te kombûn bi Pîşewerî re kirye û gotûbêj bi Nemaz Elîyof fermandarê Rosî li Miyandwaw û Elîksander li Meraxe û konsolê Rosî li Ormîye re kirîne û pê re rûniştîne.*

Sedrî Qazî got: Ev pêwîstîyên wê rojê bûn.

Dadistan got: *Ew karek casusî bûye bo Rosan?*

Sedrî Qazî (ev boçûna wî retkir û) got: Casusî bo kê? Çira, çî di welatê me de hebû Rosan nedîtibît. Tiştêk, ciyek heye Ros bi xwe neçûbinê?

Carek din dadistanî hinek navên din bilêv kir ku awa û awat nivîsîne .

Sedrî Qazî got: Her tiştêkê min bo her ciyekî nivîsandibît, min danek (nîsxek) li cem xwe hiştîye, dosêya min bişînine Tehranê name û belgenamên min hemû li wir in, wê baştir rohnî be, ka min çî bo çî ciyekî nivîsandîye.

Bi vî awayî dûbare dadgehîkirina her sê Qazîyan bi dawî hat. Desteka (heyeta) dadgehîkirinê dûbare dest bi hevpeyvînan kir, lê vê carê ne mîna cara pêşîn ku kêmtir ji nîv se'etê hevpeyvîna xwe bi dawî anî û birryara xwe wergirt. Desteka dûbare dadgehîkirinê birryara xwe di mabeyna pêtir ji 10 se'etan da, di

vî mabeynê de peywendî kirina bêtêlê di nêvbera Tehran û Mahabadê de berdewam bû, heya se'et 12ê şevê desteka dadgehîkirinê birryara sêdaredana her sê Qazîyan wergirt û pirr bi lez vê birryarê ragehandin Tehranê, ji wan re got.

Her çend ne Qazî Mihemed, Sedrî û Seyfî Qazî û ne em tu tiştêkî ji birryara Tehranê negihîjayan. Lê dema ku me dît reng û rûyê fermandarê nîzamî zor hat guherîn û destên wî dilerizin û bi lez bi rêya bêtêlê hewil dide peywendîyê bike, me hest kir ku ev tundtirîn birryare hatî wergritin.

Her çend birryar wesa bû ku wê şevê tenê niv se'etê peywendîya bêtêlê bi Tehranê re hebe, lê xuya bû ku wê şevê stada leşkerî û Saraya Şah heya sibê çaverêya encamên dawî yên dadgehîkirinê bûn.

A rast dadgeha dúbare pêdaçûn û dadgehîkirinê jî, her wekî tawanên dadgeha meydanî ya pêşî nûha dúbarekirin û bo tu tawanan belgeyê pêwîst berçav nekirin, tu pûte jî bi redkirina van tawanbaran (Qazîyan) neda û birryara sêdaredana hersêyan pesendkir. Êdî li pey ciyekî li nav bajarî geryan vebînin heya darê sêdarê li wir danin. Xuya bû fermandarîya nîzamî rojekî berîya birryara dadgehê ku bête wergirtin, ew xaniyê li *Çiwar Çira* heye destnîşan kiribû, anku her li despêkê ciyê sêdaredana wan hatibû destnîşankirin.

Fermandarî got: Me ciyê pêwîst amade kirîye.

Di despêkê de xwest bicî anîna li sêdaredana wan bo fermandarîya Mahabadê bicî bihêlin. Me digel desteka dadgehê xwe amade kir vegeerîne Tewrêzê û li wir ber bi Tehranê biçîn. Lê ji nişkekê ve birryar hat dayin ku heya bicî anîna sêdaredana wan pêwîste desteka dadgehê li wir amade be. Em neçar bûn bimînin, heya li sêdaredana Qazîyan bi rêve diçe.

Paş dadgehîkirinê, her sê Qazî di ode (jûr)ekê de hatibûn danîn û dewr û berên wan serbaz hatibûn danîn, ne ku niyaza wan ew be xwe rizgar bikin. Birryar hat dan yek bi yek li tirombêlan bêne siwarkirin û her tirombêlekê 10 serbaz di gel siwar bin. Ji wan re gotin; emê we bişîninê Tehranê. Fermandarîya Mahabadê destûr da efserekî, biçe yek bi yek wan bîne meydana Çiwar Çira.

Kiyomers Salih dinivîse: Ez jî ji bo temamkirina rapora xwe, bo kovara xwe çûme di nêv zîndanê de, dema ez bi efserekî re çûme di nêv zîndanê de me Qazî Mihemed dît, nivêj dikir. Efserî ji Qazîyan re got: Xwe amade bikin emê we bişîninê Tehranê. Sedrî û Seyfî Qazî nemaze Ebû El Qasim pirr pê xweş bû. Paşî ku Qazî Mihemedî silava nivêjê veda, me dît hatina me û gotina me tu kar têde nekirîye, bi lez cil û berg û tiştên xwe komkirin û amade bûn û got: Destûrîyê bidin em malîyên xwe bi çûna xwe ya bo Tehranê agehdar bikin, heya pere jibo xercîya rêya me ji me re bînin.

Wî efserî got: Ne, pêwîst nake, ji ber ku berpîrsên payeberz pere ji bo xercîya rêya we dane efserê berpîrsê vî karî, lewra pêwîst nake hûn pere digel xwe bînin.

Li pey birryarê, her yek ji Qazîyan bi tevî 10 serbazan re siwarî komyonekê kirin, lê her li êvarîya wê rojê fermandarîyê rewşa ne asayî li nêv bajarî ragehandibû, hemû cûreyên ji mal derketinê hatibûn qedexekirin. Efser û serbazên çekdar li tevayê nêv bajarî û dewr û berên bajarî hatibûn belavkirin. Di

dema nîv se'etê da her Qazîyek bi tevî 10 serbazan re li komyonekê hatin siwarkirin. Qazî Mihemed li komyona yekem û Mihemed Husên Seyfî Qazî li kamyona duwem û Ebû El Qasim Sedrî Qazî li kamyona sêyem siwar kirin û çaverê bûn birê bikevin. Lê li Tehranê destûrî hatibû dan jibo tirsandina xelkê Kurd û pend wergirtinê, li meydana Çiwar Çira li nêv bajarê Mahabadê bi darê sêdarê ve bêne helawîstin. Dema ku desteka dadgehê berve Mahabad hatî, fermanariya Mahabadê ew xaniyê li meydana Çiwar Çira hey ji xelkî çolkirbû, bi berhana wê çendê ku efserê çavdêrikirina bajarî wê li wir be. Ew xanî sê dergehên wî hebûn; yek ji dergehan bo meydana dihat vekirin û yê din bo derveyê meydana û yê din bo hewşa biçûka xanî dihat vekirin. Destûr hat dan ku komyona Qazî Mihemed berve meydana here, dema kamyon gihîşte ber dergehê xaniyê meydana Çiwar Çira, Qazî Mihemed pirsî; çira pêwîste li vir peya bim? Efserî jêre got: Çûna te ji vir ber bi Tehranê wê li vir bête rêxistin û çend pirsyarek mane wê li vir ji we bêne pirsirin. Qazî Mihemed peya bû, dema hate nêv xanî dît dadistan serheng Nîkuzad û Melayekî Kurd û çend serbazekên çekdar li wir in, herweha maseyeka mezin li wir hatîye danîn û Qur'anek li ser e, her weha serokê saxlemiyê ku ji Tehran ber bi Mahabadê hatîye li wir in. Li vir yekser têgihîja ku çûna berve Tehranê direwe û bi vê behanê wan anîne Çiwar Çira. Dadistan serheng Nikuzad dest bi xwandina hukmê dadgehê kir û ji wî re got: Pêwîste niha ev hukm bête bicîanîn.

Ji Qazî Mihemed re got: Eger te wesyetek heye bike yan jî binivîse. Qazî Mihemed pîrr bi lez çû pişt masê û dest bi nivîsîna wesyetnama xwe kir, heya çend rûpelek nivîsîn û wesa xuya bû westyayî bû, lewra ji melayê Mahabadê re got: Were ya ez dibêjim binivîse. Qazî Mihemedî pîrr bi rohnî digot û pê dida nivîsîn. Got binivîse filan erd û filan cih bo mizgeftê û xwandingehê û nexweşxanê bin, heya ku neviyên gelê Kurd ên paşerojê fayde jê werbigirin. Şîret li gelê Kurd kirin ku yekgirtin û bihevra jiyan û ji hev hezkirin hebe. Dema wesyetnama wî bi dawî hatî dest da nivêjkirinê, vê çendê nizîkî 2.5 se'etan vekêşa. Dadistan di biser birina vî demê dûr û dirêj de zor dilgiran bû, yê bi lez bû ku vegere Tehranê. Piştî ku Qazî Mihemedî wesyetnama xwe nivîsî û nivêj kirî û hêviyên xwe ji xwedayê xwastîn, daxwaz kir destûriyê bidinê çend wesyet û şîretan bo gelê Kurd binivîse, dadistanî destûr dayê. Daxwaza qelem û kaxezan kir, ji wî re anîn, her ji bo hindê ku dadistan Serheng Nîkuzad û hemû berhevbûyî bibihîzin û têbigihîjin, ji mela re got were binivîse. Got, mela her tiştê ez ji te re dibêjim tu binivîse, melayê ji wî re got: Qurban çi binivîsim, ez nizanim ya cenabê te, divê dadistan wê destûriyê ji te re bide ez binivîsim. Qazî Mihemed turre(hêrs) bû û got: Dadistan kî ye? heya ji min re destûr bide yan nede? Min divê bêjim:

(Li vir Kiyomers Salih dibêje: Qazî Mihemedî ew tiştên bi farisî ji mela re digotin, ji wî dixwest ku ew bi Kurdî binivîse.)

Melayê got: Qurban ez nizanim bi Kurdî binivîsim.

Qazî Mihemed hêrs(turre) bû û got: Ev jî bextreşiyeka din a gelê Kurd e.

Carek din Qazî Mihemed bi xwe dest bi nivîsîna wesyetnama xwe kir, bi

xetekê pirr ciwan bi vî awayî nivisî:

Bi navê xwedayê mezin û dilovan;

Miletê Kurd û birayên min ên ezîz! Birayên min ên beşê wan hatî xwarin! Miletê min ê zolim lê hatî kirin! Vaye ez dixwazim di gavên dawî yên jiyana xwe de çend şîretan li we bikim; ji bo xatira xwedayî êdî dijminatîya hev nekin, hev bigirin, piştta hev bigirin, li hemberî dujminê zordar û zolmê rawestin, xwe bi dijmin re nefiroşin, dijmin her dem heya karê xwe bi we bi cî tîne hûn divên û qet rehmê bi we nabe û qet li we nabûre.

Dijminên gelê Kurd zor in, zalim in, zordar in, bê rehm in. Remzê serketina her gel û netewekî yekgirtin û yekbûn e, piştevanîya temama milletîye, her milletekê yekêfî û tevayî nebe herdem wê li jêr destê dujminan be. Gelê Kurd, we tu ji gelên liser rûyê vî erdî kêmtir nîne, belku di mêrxasî û xîret û jêhatinê de zor ji wan gelên rizgarbûyî li pêştir in. Ew milletên ji dest dijminên xwe yên zordar rizgarbûne mîna we ne, lê ew ên xwe rizgarkirî yekêfî di nêv wan de hebûye, bila hûn jî mîna hemû gelên liser rûyê erdê êdî jêrdest nemînin. Her bi hevgirtinî û bê hesûdî, bi hev nebirinê û xwe nefiroşina dijminan netewe yê me dikare rizgar bibe. Birayên min! dijminê Kurd ji her reng û qewmekî be her dujmin e; bê rehm e, bê wijdan e, rehmê bi we nabe, wê we bi destên we bi xwe bide kuştin, wê we temah bike û bi fêlbazîyên xwe û bi direwan we li hev bixe. Di nêv hemû dijminên gelê Kurd de dijminê Ecem ji hemûyan zalimtir û mel'untir û xwedênenastir û bêrehimtir e, destê xwe ji tu tawanên hemberî gelê Kurd naparêze, bi dirêjîya dîrokê kerb û kîn dijî gelê Kurd hebûye û heye. Binêrin tevaya mezinên gelê we ji Simayûl Axayê Şikak heya Cewher Axayê birayê wî û Hemze Axayê Mengurr û çendîn mirovên din her hemû xapandin, aram kirîne û xelk ji piştevanî kirina wan dûrxistîye û ji nû zor nemerdane kuştîne, ji wan re sûnd bi Qur' anê xwarîye ku Eceman niyaza xêrê bi wan re heye û wê çakîyê bi wan re bikin. Lê her Kurd e û zû bawer ji sûnd û sozên Eceman dike û pê tete xapandin, lê bi dirêjîya dîrokê heya niha tu kesan nedîtîye tu caran Ecem soz û peymanên xwe bicî bîne û tu sozên xwe bi Kurdan re bicî ne anîne, her hemû direw û fêlbazî kirine. Ez, wek birayekê biçûkê we, di rêya xwedayê de û bo xatira xwedayê ji we re dibêjim hevbigin û qet piştta hev bernedin. Pirr bawer bin eger Ecem hingivînî bide we, dîyare jehr kirîye di nêv de, bi sûnd û soz û direwên Eceman nehên xapandin, eger hizar caran dest li Qur' ana pîroz jî bidin û sozê bidin we jê bawer nekin û pirr bawer bin tenê merema wan xapandina we ye.

Vaye ez di gavên dawî yên jiyana xwe de bo xatira xwedayê mezin şîretan li we dikim û ji we re dibêjim ku xweda dizane ya ji dest min hatî bi ser û can û têkoşîn, bi şîret û nîşandana rêya rast min xebat kirîye, niha jî di vê gav û rewşê de bi we radigehînim ku êdî bi Eceman nehên xapandin û bawer ji sûnd û dest li Qur' an dan û soz û peymanên wan nekin. Ji ber ku Ecem ne xweda nas dikin û ne bawerî bi xweda û pêxemberî heye û ne bawerî bi roja qiyametê û hisab û kîtabê heye. Ji alîyê wan ve tenê ku hûn Kurd in bila misulman jî

bin tawanbarin, bo wan dujmin in, ser û mal û canê we bo wan helal e û bi xezayê dizanin, her çende soza min bi we re ew nebû ku ez biçim û we di dest dujminê dilreş de bicî bihêlim, lê zor caran jî dema min hizir di bûrî û mêrçakên me yên mezin de dikir ku Eceman bi sûnd û direw û fêlbazîyan girtîne û kuştîne. Ji ber ku di qada mêrxasîyê de dujmin nedikarî li hemberî wan raweste, lewra neçar dibûn bi derewan bixapînin û bikujin.

Ew hemû herdem li hizra min bûn û qet min bawer ji Eceman nekirîye. Pêşî ku Ecem vegerine vir, çendîn caran bi şandina naman û kesên navdarên Kurd û Faris û bi dana soz û peymanên zor mezin ku dewleta Ecem û Şahî bi xwe niyaza xêrê heye, amadene û naxwazin yek dilopa xûnê di Kurdistanê de bête riştin. Nûha hûn Eceman û soz û peymanên wan bi çavê xwe dibînin, eger serok hoz û eşîretên me yên Kurdan xiyanet nekiriba û xwe nefiroştiba hukmeta Eceman, ev bi serê me û we û Komara me ne dihat.

Wesyet û şîreta min ew e, ku zarokên we bixwînin, ji ber ku em milletê Kurd tu ji milletên din kêmtir nîne, tenê xwandin nabe, bi xwînin heya hûn ji karwanê gelan paş nekevin, xwendin çekê kujeke bo dujmin. Pîrr bawer bin eger tebayî û hevgerîtin û xwendewarî di nêv we de baş be, hûn wê baş bi ser dujmin de serkevin. Nabe ku bi kuştina min û bira û pismamên min hûn bitirsîn, pêwîste zor kesên din ên wek me divê rê de bikin qurban heya digihîjin hêvî û merema xwe, ez bawer dikim ku zor kesên din jî wê bihên xapandin û ji nêv birin.

Ez bawerim zor ji wan ên paş me jî, ji aliyê Eceman ve têne xapandin ê ji me zanatir û jêhatîtir bin, lê hêvî xwazim kuştina me bo we bibe pend û îbret. Jibo dilsozên gelê Kurd, min wesyeteka din bo we heye ku ji xwedayê mezin daxwazê bikin ku hûn çi jibo serferazîya Kurd dikin alîkarîyê bi we re bike, ez pîrr bawerim xwedayê mezin wê alîkarîya we bike û we serbixe. Renge ji min bipirsîn çima tu sernekevî? Di bersivê de dibêjim, bi wî xwedayî ez ê serkeftî me, çi serkevtin ji vê mezintire ku niha ez di rêya gel û milletê xwe de ser û mal û canê xwe dikim qurban, bawer bikin min bi xwe pîrr ji dil hez dikir eger mirin di rêya xwedayî û pêxemberê xwedayê û gel û milletê Kurd de be û bi rûyek geş bimirim, jibo min ev mirin serkevtine .

Ezîzên min! Kurdistan mala hemû Kurdekî ye, her wekî di malê de endamên wê malê herkes çi cûre kar û kiryar dizane dihête rasipardin wî karî bike, Kurdistan jî her ew male. Eger we zanî kesek ji endamên wê malê karek ji destê wî tê, li wî bigerin bila wî karî bike. Êdî nabe em astengan bixene ser rêya wî û nabe bi wê çendê dilgiran bin ku yek ji we berpirsatîyek mezin di dest de ye, eger karek mezin kete ser milên kesekî û birêve dibe, xuyaye wî karî dizane û berpirsatîyek mezintir li hemberî wî erkî heye. Pîrr bawer be birayê te yê Kurd pîrr ji dujminê dilkerb û kîndar çêtire. Eger berpirsatîyek mezin li ser milên min nebaye niha ez li jêr darê sêdarê ranediwestam, lewre nabe digel hev di hesîd bin. Ewên fermanên me bicî nedianîn, ne tenê ferman bicî ne dianîn, belku dujminatîya me dikir, ji ber ku me xwe bi xizmetkarê xelkê xwe dizanî. Niha ew li nêv mal û zarokên xwe di xewek şîrîn de ne, lê

em bi navê xizmetkirina ji milletî re vaye li jêr darê sêdarê ne û niha ezê gavên dawî yên jiyana xwe bi nivîsîna vê wesyetnamê timam dikim. Eger berpîrsatîyek mezin li ser milên min jî nebaye, niha dê ez jî mîna we di nav mal û xêzana xwe de, di xewek şîrîn de bibûma. Ev şîretên ku ez jibo ew yên paş xwe dikim, yek ji wê berpîrsatîya li ser milên min in, ez bawerim eger kesekê din ji we berpîrsatîya min bi stûyê xwe ve girtiba, niha wê ew li şûna min li jêr darê sêdarê bûwaye. Vaye mi bi merema razîbûna xwedê û li pey wê berpîrsatîya li ser milên min, wek Kurdekê xizmetkarê gel û di rêya karê çak de, ev çend şîret kirin ku hêvî xwazim hûn ji îro paşve îbretê jê wergirin û bi temamî guhdarîya şîretên min bikin. Bi hêvîya xwedayê mezin dê bi ser dujminan de serkevin.

- *Bawerîya we bi xwedê û her tiştêkê ji cem xwedê hatî û peristina xwedê û pêxemberî (s.i) û bicî anîna erkê olî ya mukum bît.*
- *Yekîti û tebayî yê di nêv xwe de biparêzin, karên neçak nekin, li hemberî hevdû di hesûd nebin, nemaze di berpîrsatîyê û xizmetkirinê de.*
- *Xwandin û zanist û hêla-dereca zanyarîya xwe pêşde bibin heya ku kêmtir bikevin davên dujminan.*
- *Bawer ji dujminan nekin, nemaze dujminê Ecem. Ji ber ku bi çend rêyan Ecem dujminên we ne; dujminên gel û nîştîman û olê we ne. Dîrokê xuya kirye ku herdem bi behaneyê li Kurdan dixin û bi kêmtirîn tawan dê we bikuje û ji tu tawanekê hemberî Kurdan desta naparêze .*
- *Jibo çend rojên jiyana xwe ya bê qîmet ya vê dinyayê, xwe bi dujminî re nefiroşin, çunke dujmin dujimin e û ciyê tu bawer pêkirinekê pêre nîne.*
- *Xiyanta hevdû nekin; ne xiyaneta sîyasî, ne giyanî, ne malî, ne namûsî. Çunke xiyanetkar li cem xwedê û mirovî, sivik û tawanbar e, xiyanet wê bi rûyê xiyanetkarî de vegere.*
- *Eger yek ji we karî karekî we bê xiyanetkirin bike, alîkarîya wî bikin, nek ji bona hesûdî û pexîlîyê dijî wî rawestin, xwedê neke li ser wî bibin casusên (sîxûrên) biyanî.*
- *Ev cihên ku min di wesyetnama xwe de nivîsîn bo mizgeft û nexweşxane û xwendihgehê, hûn hemû li pey şîyanên xwe daxwaz bikin heya ku fayde jê bête wergirtin.*
- *Hûn ji xebat û têkoşînê ranewestin, ta ku wek hemû gelên din li jêr destê dujminan rizgar dibin. Malê dinyayê tu ne ye, eger we welat hebe, serbestî hebe, mal û xak û nîştîmanê xwe hebe, wî demî dê hemû tiştêk we; mal û saman û dewlet û namûs û nîştîman jî hebe.*
- *Ji min re xuyaye ku ji bil mafê xwedê tu mafên din li ser min nîn in, lê eger kesek wesan hizir bike mafek wî (kêm yan zêde) li ser min heye, min samanek zor li paş xwe hiştîye, dikare ji mîratgirên min daxwaz bike û wergire.*

Heya hûn hev negirin sernakevi. Zulm û zorîyê li hev nekin, çunke xwedê zor zû zaliman ji nêv dibe, ev soza xwdê ye, zalim wê bişkê, xwedê wê tola

zulmê jê veke.

Hêvîxwazîm guhdarîya van şîretan bikin û xwedê we bi ser dijminên we de serbixe. Mîna Se'dî dibêje:

*Miradî ma nesîhet bud ve goftim
Hewalit ba xuda kerdîm ve reftîm*

*(Miradê me nesîhat bû û me got
Me sipart bi xwedê û em çûn- War)*

Xizmetkarê Gel û Nîştîman Qazî Mihemed

Paşî ku Qazî Mihemed nivîsîna wesyetnama xwe bi dawî anî, ji dadistanî re got hez dike guhdarîyê bike ezê ji te re bixwînîm?

Dadistanî got: Pêwîst naket.

Qazî Mihemedî got: *Baş e, lê ji ber ku di şerî'etê Îslamê de sêdaredan nahê pesend kirin, dema hûn min dikujin min tîrbaran bikin.*

Dadistanî ev daxwaza wî qebûl nekir, ji ber ku birryara dadgehê xeniqandina bi şîrîtê bû.

Carek din Qazî Mihemed got: *Ezê nivêjê bikim û kar û barên pêşî mirinê bicî bînim.*

Destûr pê hat dan, pêşî biçîte jêr şîrîta sêdarê, li semta qîblê nêrî û herdû destên xwe bilind kirin û bi dengê bilind hêvî ji xwedayê xwestin û got: *Xwedê tu bi xwe şahidî ku min di xizmeta vî milletî de tu xemsarî û kêmasî nekirye, Xwedê tu şahidî ku ti tiştêkê ji dest min hatibe di rêya te de û ji pêxemet razîkirina te min kirîye, Xwedê tola mezloman li vê dinayê û li qiyametê ji zaliman bistîne ku ez dizanim her wesa ye, Xwedayê agehdar li hemû tiştêkî, hemû milletên jêrdest û milletê Kurd ji jêrdestê wan zaliman rizgar bike.*

Kiyomers dibêje: Vî rê û resmê hêvî xwastin ji Xwedayê, nizîkî 20 deqîqan vekêşan, her wesa ew tiştên Qazî Mihemed bi Kurdî digotin min pîrsa ramana wan anku bi Farisî ji wî melayê Kurd dikir, ew yê ku li wir amade bû.

Paş wan rê û resman Qazî Mihemed bire jêr şîrîta sêdarê û li sêdarê dan, tenê di mawê dû deqîqan de Qazî Mihemed canê xwe ji dest da, se'et 4î nîvşev.

Ji nû îşaret bi wê Kamyona (tirombêl) *Wezîrê Şerr ê Komara Kurdistanê Mihemed Husên Seyfî Qazî* têde hat dan ku ber bi meydanê bête. Seyfî anîn di xanî de, dema çavê wî bi dadistanî û mela û serokê saxlemîyê ketî, yekser zanî mesele çiyê, lê hîç têkneçû û aloz nebû. Dadistanî hukmê dadgehê ji wî re xwand û jêre got tu dikarî wesyetnama xwe binivîsî. Ew jî çû pişt masê û wesyetnama xwe di deh (10) rûpelan de nivîsî, heta nivîsîna wesyetnama xwe bi dawî anî dem ber bi sibê ve diçû. Dema ku wî ber bi meydanê birin û çavê wî ji dûrve bi Qazî Mihemedî ketî ku bi şîrîta sêdarê ve hatî kirin û leşê wî li hewa ye, yekser bi zimanê Kurdî dest bi gotina diruşmên (şîarên-War) şoreşgêrî kir û bi mist û pêna, ser û çavên efser û serbazan dixits û her serbazekê dikete ber

lêdana wî dixiste erdê. Ji ber ku Seyfî Qazî mîna şêran dinirrî, tevayê xelkê dewr û berên meydana *Çiwar Çira* ji xew hişyar kirin, digel lêdana her kesekê destê wî digihîjayê mîna şêran dinirrî û digot: ***Bijî Qazî Mihemed! Bijî Kurd! Bijî serxwebûna milletê Kurd! Emê bimirin, lê Kurd tu caran namire!***

Ji ber ku dengê Mihemed Husên Xan Seyfî Qazî bi xwe mezin bû û ew bi xwe jî zor bi heybet û netirs bû, lewra heya gihandîye jêr sêdarê çend kesek bi mist û pêna xistine erdê. Zor kes ji ber dengê wî ji xewê hişyar bûn, lê ji ber ku rewşa ne asayî û qedexekirina hatin û çûnê her ji êvarê de hatibû ragehandin, kesî cesaret nekir ji mal derkeve.

Piştî bi şirîta sêdarê vekirî bi du deqîqan şirîta sêdarê piçya qutbû û kete erdê, carek din bilind kirin, hêjta henase dikêşa û birin bin şirîta siyê ya jibo Sedrî Qazî hatibû amade kirin û carek din helawîste ve, se'et bû pêncî sipêdê û dinya bi timamî rohnî bû.

Ger (dor) gihîja *Ebû El-Qasim Sedrî Qazî*, lê ji ber ku çend se'etan bû di kamyonê de çaverê dikir gêj û hêr bibû, herwesa pirr ji cihê sêdaredanê jî dûr nebû û dûr nîne nirrîna seyfî Qazî jî bihîstibît. Lewra heta radekî têgehiştibû ka karesat çiyê.

Dema ji kamyonê peya kirin û anîne jor, dadistan û mela û em dîtîn dest bi hêvî xwastinê kir û got: Min tu guneh (tawan) nekirîne, hêvî dikim min bişînine Tehranê heya karê min baştir rohnî bibe. Melayê Mahabadê jêre got: Şerm û fihêfî ye, hêvîya ji wan nexwaze, mîna yên din mêçak be, ji nû hêvî xwastin derdê te derman nake, ev hukmê dadgehê ye û pêwîste bête bicî anîn, çima mêrane namirî, te mêrane jîn kirye mêrane jî bimire, çira tu dilê dujmin bi xwe şad dikî, ew dujmin in û dê we li sêdarê bidin. Ev gotina mela kar lê kir, lewra rûnişt û dest bi nivîsîna wesyetnama xwe kir.

(A seyir Kiyomers Salih bahsê naveroka wesyetnama Sedir û Seyfî Qazî nekirîye, eger delîvek weha bo dilsoz û hevalên dîroka gelê Kurd peyda bibe di nêv erşîfxana leşkerê Îranê de deqê wan wesyetnaman vebînin û belav bikin).

Kiyomers Salih dinivîse: Dema wesyetnama xwe bi dawî anî ber bi meydana sêdaredanê birin, dema çavê wî bi leşên Qazî Mihemedî û Seyfî Qazî ketî rewşa wî aloz bû û dilgirtî bû, nikarî xwe li ser lingan bigre, neçar bûn her bi wê rewşê li himbêza serbazan şirîte bikin stuyê wî, ew jî li sêdarê dan û karesata li sêdaredana hersê serdarên Kurd bi dawî hat.

Paş sêdaredana wan ew tirombêla em ji Tehranê anîbûn amade bû, hinekê ji meydana Çiwar Çira dûrtir rawestiya bû, pêştir tiştên me li tirombêlê hatibûn barkirin, desteka dûbare pêdaçûna dadgehê û ez û çend serbazek bi lez siwarî tirombêlê bûn û ber bi Miyadiwaw Tebrêzê birê ketîn. Se'et 10î sipêdê gehiştîne Miyadiwaw.

Qet min bawer nedikir ku berpîrs û rêberên Kurdan hinde bi cerg û xîret û mêçak in. Heya niha jî dengê Qazî Mihemed tête gohê min, dema digot: Xwedê sizayê mezloman ji zaliman bistîne, yan nirrîna Seyfî Qazî ku ew meydan dewr û ber pirr kirbûn, mist û pê n li efser û serbazan didan, hemû li ber çavên min in û di mêşkê min de ne.

Min karî her ji dûr ve çend wêneyan bo bigirim û ez newêram xwe nizîk bikim, paş sêdaredana wan jî ji dûr ve min wênekê wan dema digelawîstî girt. Min bawer dikir, du'ayên Qazî Mihemedî wê qebûl bibin, lê nizamî kengî û çawa.

Hemû ev nivîsîna li serî ya li ber destên we, di jimare 61a *Mahname* ya leşkerî ya sala 1946 de bi vî awayî hatîye nivîsîn û çapkirin. Pêwîste nîşanê bi wê çendê bikim ku zor peregiraf û riste ji wesyetnamê hatîne reşkirin ku ez bawerim destkarî tede hatîye kirin, nemaze di wî beşî de yê şîretan li milletê Kurd diket, lê di wê namîlkê de ya bi navê *Wêjename* ya taybet û bi awayek nihênî bo efserên leşkerî û cihên taybet çapkirî. Hinek cîyên hatîne reşkirin, lê kêmtir û dadgehîkirina hersê Qazîyan bi timamî tede hatîye nivîsîn.

Di jimareka paştira di wê kovarê de serwan Kiyomers Salih dibêje: Bi behana dijî emnîyetbûna min *Wêjename* ya min jî destûrîya belavkirinê wernegirt. Herwesa di dawîya nivîsîna xwe de dibêje, **Qazî Mihemedî ji mela re got: *Sibe vê wesyetnamê û şîretên min bide xelkê bajarê Mahabadê.*** Qazî Mihemedî nivîsîna xwe da destê Mela, lê paş sêdaredana Qazîyan dadistanî nivîsîna Qazî Mihemedî ji melayê Kurd stand û da dest min û got, ev di paşerojê de wê bibe fitne (ajawe), vaye min jî di *Wêjename* de çapkir, lê li dawîyê pêşgirî li belavkirina wê hat kirin.

Pêwîste nîşan bi wê çendê bidim ku wesyetnama xanewadeyî (malbatî) û wesyetname û şîretên Qazî Mihemedî yê destnivîs, jibo gelê Kurd herdû di namexana leşkerê Îranê de hatîne parastin, anku di Bayeganî (arşîvxane) Nigarxaney Millî Stadî Arteş de digel hemû jimarên wê *Mahnameyê* û *Wêjenameya Tackiyani* de ji bil van tevaya belgenamên dadgehîkirina efser û serkirdên serhildanê û şoreşên seranserî Îranê, bo nimûne tevaya naveroka dadgehîkirina efserên Xorasanê û Azerbaycanê û Qezwîn û Şîraz û Tehran û Esfehan û dadgehîkirina efserên Tudayî û serhildana leşkerê Şahîşahî û Norî Hewayî Cebhey Millî û layengirên Dr. Museddeqî û Sureyaya jina Şahî digel Erdeşêre Zahidê kevne zavayê Şahê Îranê di wê namexanê de wek xwe hatîne parastin.

Jêder (Çavkanî)

Namîlka Tackiyani, Namîlka Stuada leşkerî.

Kovara *Mahname* ya leşkerê Îranê, jimarên 44 heya 75.

Têbînî:

Deqê dadgehîkirinê bi dest *M. M. Bokan* ketîye, ku ji ber hindê kawdanên taybet di şîyan de nebû navê wî yê dirust bête belavkirin. Kak M.M Bokan paşê jibo Kurdîkirinê ji *Kak Heyder Rewanduzî* re şandîye. Paşan rojnamevan *Bedreddîn Salih* dúbare pêdaçûye û pêşekî jêre nivîsîye û di kovara *Xebatî Qutabyan* di jimara 37 de belav kirîye ya li 14-8-2000 hatî weşandin.

Ji ber giringîya vî babet û belgeyê dîrokî, me jî bi ferz zanî ku deqê wê di *Kovara War* de belav bikin. Ev nivîsar ji alîyê V.Segvan Cemîl ve (endamê desteka nivîseran li *Kovara Dicle*) ji tîpên Arebî jibo tîpên latînî hatiye wergerandin.

WAR. Hejmar:10-11

Ev nivîs ji alî hêja Seîd Verroj (warkowar@nefel.com) de ji MEHNAMEyê re hatiye şandin. Em ji wî, ji kovara WAR û ya DÎCLE re, li gel her kesek din ku xebata wan di vê lêkolîn pirr giring de heyî ji dil spas dikin. MEHNAME herdem amade ye ku bi we re hevkarîyê bike.